

В І Д Г У К

офіційного опонента на дисертацію Міхнова Олексія Павловича
«Визначення ігрового амплуа хокеїстів з урахуванням особистісних
параметрів», подану до захисту на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту
за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

Актуальність теми. Дисертаційна робота Міхнова О. П. присвячена одній із найбільш актуальних та перспективних в сучасній психологічній науці проблемі урахування якостей особистості в екстремальних умовах діяльності, зокрема в спорті. Особливості діяльності хокеїстів пов'язані з вибором і формуванням амплуа, яке характеризує роль спортсмена у команді, включає в себе набір певних функцій і відображає специфічні особистісні характеристики спортсмена. Реалізація спортсменами свого фізичного та психічного потенціалу, дозволяє узгодити дії всіх гравців і досягти перемоги у матчі.

Ці обставини підкреслюють високе психолого-педагогічне значення обраної теми дисертаційного дослідження О. П. Міхнова. Однак більшість відомих наукових праць за даною проблематикою орієнтовані на дослідження особливостей техніко-тактичної діяльності хокеїстів різного амплуа, або спрямована на вивчення питань психологічного впливу на ефективність тренувальної та змагальної діяльності хокеїстів. Це дає змогу стверджувати, що наукова задача, сформульована в дисертації Міхнова О. П. як визначення та систематизація психологічних особистісних складових хокеїстів згідно їх ігрового амплуа є актуальною та своєчасною, а здобуті результати мають значення не лише для олімпійського та професійного спорту, але й для спортивної психології та психології діяльності в екстремальних умовах.

Зв'язок теми дисертації з державними чи галузевими науковими програмами. Робота виконана в рамках науково-дослідних тем 2.4. «Теоретико-методичні основи та індивідуалізація навчально-тренувального процесу в ігрових видах спорту» (№ держ. реєстрації 0112U003202) та 1.3.9 «Детермінанти психологічного супроводу та педагогічних засобів удосконалення підготовки спортсменів в різних видах спорту (№ держ. реєстрації 0111U001727) згідно «Зведеного плану НДР в сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 н.р.» Міністерства України у справах сім'ї, молоді і спорту. Автор – співвиконавець тем.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Результати дисертаційного дослідження носять об'єктивний характер, опираються на достатню кількість дослідницького матеріалу та підтверджуються широтою охоплення і узагальнення зібраних і опрацьованих особисто автором первинних матеріалів, застосуванням комплексу методів наукового пошуку. Отримані показники обчислені з використанням методів математичної статистики. Аналізуючи обґрунтованість наукових положень, висновків необхідно відзначити логічний взаємозв'язок назви наукового напрямку, постановки мети і завдань дослідження. Завдання дослідження конкретні і повністю відповідають поставленій меті та повноцінно розкривають тему дослідження, переконливо висвітлюють наукову новизну та практичну значущість. Висновки впливають зі змісту дисертаційного дослідження їх об'єктивність і новизна не викликають сумніву.

Достовірність результатів та їх новизна. До найбільш значущих наукових результатів треба віднести те, що автором вперше: систематизовано та обґрунтовано комплекс інформативних особистісних характеристик спортсменів-хокеїстів, рекомендованих до використання з метою діагностики ігрового амплуа. Уперше обґрунтовано підхід до оцінювання ефективності змагальної діяльності хокеїстів високого класу з урахуванням їх ігрового

амплуа та виявлені особливості прояву особистісних характеристик у хокеїстів високої кваліфікації різного ігрового амплуа. Уперше встановлені взаємозв'язки між ефективністю змагальної діяльності хокеїстів високого класу та рівнем прояву досліджуваних психологічних характеристик.

Дисертація має практичне значення, що полягає в розробці психологічних профілів хокеїстів високого класу різного амплуа, які показали свою ефективність в процесі їх експериментального використання. Розроблені психологічні критерії для вибору ігрового амплуа можна використовувати на більш ранніх етапах багаторічного вдосконалення

Матеріали досліджень включені в лекційні курси вузів, результати досліджень впроваджені в навчально-тренувальний процес спортивних закладів.

Оцінка змісту дисертації, її завершення в цілому та ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертації.

Дисертаційна робота О.П. Міхнова містить достатню кількість цифрового і графічного матеріалу, який оформлений належним чином. Робота містить 30 таблиць і 46 рисунків. У роботі використано 231 джерело літератури.

Дисертаційна робота оформлена згідно діючих вимог до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Аналіз змісту дисертації свідчить про завершеність наукового дослідження.

З огляду літератури видно (розділ 1), що в ньому критично висвітлені дані з проблеми спортивної орієнтації в хокеї, на основі визначення ігрового амплуа спортсменів. Аналізується специфіка змагальної діяльності хокеїстів та її психологічні складові (підрозділ 1.1). Автор критично аналізує роль особистості хокеїста в змагальній діяльності (підрозділ 1.2), та розглядає психологічні вимоги до спортсменів-хокеїстів з урахуванням ігрового амплуа (підрозділ 1.3).

Дослідження ретельно продумані і організовані, про свідчить розділ 2. У ньому представлені етапи дослідження, використані методи й методики.

Для реалізації мети й завдань дисертаційної роботи автором запропоновано алгоритм психолого-педагогічного дослідження особистісних характеристик хокеїстів. Психодіагностичні методики підібрані з метою оптимального визначення психологічних особистісних складових хокеїстів.

Спеціально підкреслимо: широка ерудиція дисертанта в ряді суміжних областей, саме олімпійському та професійному спорті та спортивній психології, - дозволили йому на стику наукових дисциплін перейти до нового знання, що полягає у включенні в науковий оборот нових висновків і положень. Цьому важливому результату й критерію ефективності дослідницької роботи дисертанта сприяли правильно обрані теоретичний та емпіричний матеріал, вірні методологічні підходи і правильність теоретичного аналізу.

Розглядаючи у третьому розділі особливості змагальної діяльності хокеїстів високого класу різного ігрового амплуа, автор докладно систематизує техніко-тактичні дії, які використовуються в хокеї для оцінювання ефективності змагальної діяльності та встановлює їх пріоритетну значущість для спортсменів різного ігрового амплуа.

У четвертому розділі автор ретельно вивчає характеристики особистості хокеїстів високої кваліфікації. Результати дослідження дозволили встановити провідні фактори, які мають вплив на вибір ігрової спеціалізації в хокеї, серед яких ігрова схильність, рівень розвитку рухових якостей та психологічні особливості спортсмена. Не можна не погодитися з приведеним в дослідженні висновком, що значущими психологічними показниками, для розробки критеріїв діагностики ігрового амплуа в хокеї, виступають особистісні характеристики спортсмена, а саме рівень самооцінки, рівень тривожності, особливості мотивації та схильності до ризику, та його когнітивні характеристики – рівень уваги та мислення.

Великий інтерес викликають результати п'ятого розділу роботи, де представлені розроблені автором, психограми для хокеїстів різного амплуа. Автором обґрунтовується, що запропоновані багаторівневі шкали надають

можливість оцінити як рівень прояву окремих психологічних показників гравця, так і здійснити інтегральне оцінювання психологічної підготовленості.

В дисертації цілком виправданим та справедливим, треба визнати висновок, що між ефективністю змагальної діяльності спортсменів та рівнем прояву психологічних властивостей гравців існує тісний кореляційний взаємозв'язок, а саме рівень самооцінки спортсменів детермінує їх атакуючі дії, а емоційний фон особистості виступає індикатором техніко-тактичних дій у матчі.

Узагальнюючи отримані результати, автор досить переконливо доводить, інформативність запропонованих критеріїв для вибору амплуа спортсменів: хокеїсти, які на підставі отриманих результатів та наданих рекомендацій, на період проведення експерименту змінили ігрові функції, продемонстрували більш високий рівень результатів виступу у змаганнях. В роботі переконливо доведено, що для підвищення ефективності запропонованих критеріїв та рекомендацій для вибору ігрового амплуа, необхідна більш рання діагностики схильності гравця до певних ігрових функцій. Сильну сторону дисертації становить запропонована автором модель ігрової спеціалізації хокеїстів, спрямована на поступову адаптацію спортсменів до виконання специфічних функцій на льоду та виявлення схильності гравця до вирішення певних функціональних завдань.

Оцінюючи розділи дисертації, необхідно відзначити, що автор продемонстрував себе кваліфікованим психологом та науковцем, спроможним знайти вирішення нової наукової задачі.

Достовірність отриманих результатів обумовлена правильно обраною теоретичною позицією дослідника, яка спирається на глибокий аналіз літературних джерел, комплекс застосованих психолого-педагогічних методик та ретельний статистичний аналіз здобутих результатів. Робота написана дохідливо, грамотно та акуратно оформлена. По кожній главі та роботі в цілому зроблені чіткі обосновані висновки. Висновки, до яких

дійшов автор за результатами роботи, свідчать про вирішення завдань дослідження. В висновках повністю відбиваються нові отримані дисертантом емпіричні дані та теоретичні твердження щодо визначення та систематизування психологічних складових хокеїстів згідно їх ігрового амплуа.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення щодо дисертаційної роботи викладені у 8 наукових працях, всі вони представлені у фахових виданнях, що затверджені за переліком МОН України. З них 3 у журналах, що увійшли до міжнародної наукометричної бази даних Index Scopus. 1 робота представлена у якості апробаційного характеру і 1 робота додатково відображає результати проведених досліджень. Обсяг друкованих робіт та їх кількість відповідають вимогам МОН України щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Зміст автореферату є ідентичним до змісту дисертації і відповідним ступенем відображає її основні положення.

Дискусійні положення та зауваження. Принципових зауважень щодо дисертації та автореферату немає. Важливо, що автор самостійно виконував всі експериментальні дослідження, які були основою здійсненої роботи. Оцінюючи дисертаційну роботу Міхнова Олекція Павловича позитивно, слід зауважити:

1. Робота виконана в рамках науково-дослідних тем 2.4. «Теоретико-методичні основи та індивідуалізація навчально-тренувального процесу в ігрових видах спорту» (№ держ. реєстрації 0112U003202) та 1.3.9 «Детермінанти психологічного супроводу та педагогічних засобів удосконалення підготовки спортсменів в різних видах спорту (№ держ. реєстрації 0111U001727) згідно «Зведеного плану НДР в сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 н.р.» Міністерства України у справах сім'ї, молоді і спорту. На наш погляд, доречно було б конкретизувати, яка роль автора як співвиконавця.

2. В своєму дослідженні автор вивчає не тільки якості особистості хокеїстів, але і продуктивність їх психічних функцій, а саме параметри уваги, швидкість переробки інформації), а також психічні стани (ситуативну тривожність). На нашу думку, це значно ширше, ніж мета та поставлені завдання дисертаційного дослідження.

3. В психодіагностичному дослідженні психічних характеристик хокеїстів, приймали участь 32 спортсмена. На наш погляд, для визначення та систематизування психологічних особистісних складових хокеїстів згідно їх ігрового амплуа, доречно було б долучити до дослідження більшу кількість спортсменів, але зменшити кількість психодіагностичних методик.

4. Слід вітати намагання автора розробити алгоритм дослідження так, щоб вивчити саме ті психологічні властивості хокеїстів, які, в порівнянні з іншими, менш піддаються зміні під впливом зовнішнього середовища, і можуть служити орієнтиром для майбутньої спеціалізації гравця. Використання в роботі методики «Теппінг-тест» дозволило би автору дослідити максимально виражену константну природу психіки, а саме силу нервових процесів, як детермінант особистісних властивостей спортсмена.

5. На наш погляд, автор не досить чітко оперує таким поняттям, як «адекватна самооцінка». У дисертації на С. 115, зазначено, що «...в спорті вищих досягнень, чаще зустрічаються спортсмени, которые имеют адекватно завышенную самооценку». Як відомо, під адекватною самооцінкою розуміють високий, середній та низький рівень, а завищений та занижений рівні характеризують неадекватну самооцінку.

6. У підрозділі 4.4 «Оценка стресс-устойчивости и мотивационно-волевой сферы хоккеистов высокого класса с учетом игрового амплуа» (с. 123) автор робить висновок про високу ступінь взаємозв'язку особистісної та ситуативної тривожності у обстежених хокеїстів. Враховуючи той факт, що психодіагностичне дослідження проводилося тільки під час тренувальних зборів, дисертанту для констатації цього висновку, необхідно було мати

результати дослідження ситуативної тривожності хокеїстів і в змагальному процесі.

Проте, вищенаведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та не применшують її науково-практичної цінності. Усі зроблені зауваження не знижують високого рівня представленої роботи і носять дискусійний характер.

Загальний висновок. Все вищевикладене дозволяє вважати, що за своїми основними параметрами та змістом, актуальністю поставлених питань, рівнем методичних підходів, обсягом проведених досліджень, новизною теоретичних узагальнень дисертація Міхнова Олексія Павловича "Визначення ігрового амплуа хокеїстів з урахуванням їх особистісних параметрів, поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту є самостійною, завершеною науково-дослідною роботою, а висновки науково обґрунтовані і є принципово важливими для теорії та методики спорту в частості систематизації психологічних особистісних складових хокеїстів згідно їх ігрового амплуа. Дисертація відповідає вимогам положення "Порядок присудження наукових ступенів", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567 зі змінами, а її автор Міхнов Олексій Павлович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

Кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та психології
Харківської державної академії фізичної культури

Гант О.Є.

Підпис *Гант О.Є.*
Засвідчую
Начальник відділу кадрів *асп*
«15» травня 2017 р.

